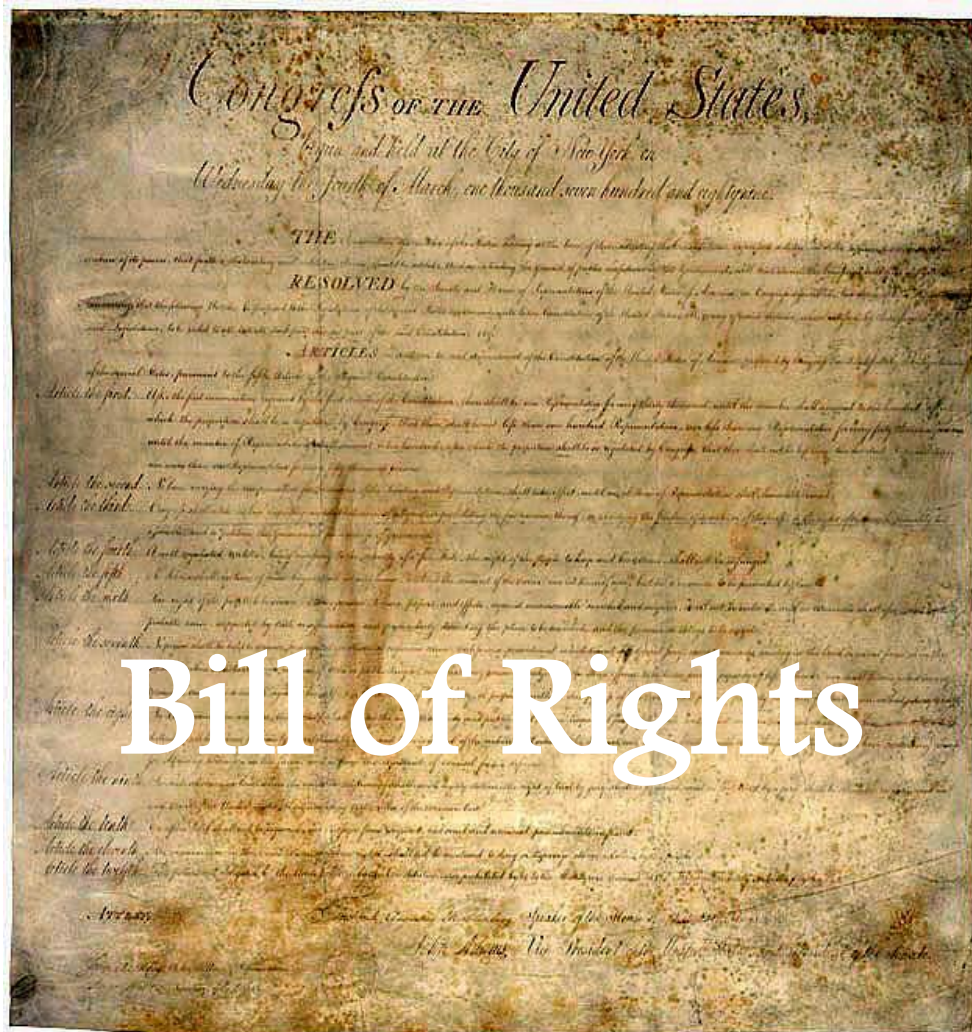

Religionsfrihed

Undervisningshæfte I

Religionsfrihedens historie og dokumenter

Undervisningsmaterialet Religionsfrihed er udarbejdet i 2015 af

Folkeskolens Skoletjeneste i Kgs. Lyngby – Rudersdal
Lundtofte Kirkevej 3
2800 Kgs. Lyngby
www.kirke-skole.dk - skoletjeneste@gmail.com

Materialet er udarbejdet af
cand.pæd. Poul Astrup

Materialet består af følgende dele:

1. Undervisningshæfte I: Religionsfrihedens Historie og dokumenter
2. Undervisningshæfte II: Religionsfrihed og krænkelse
3. Undervisningshæfte III: Religioner og livssyn
4. Elevopgaver for grundskolen og gymnasiet
5. Lærervejledning for grundskolen
6. Lærervejledning for gymnasiet
7. Netavisen Sameksistens' digitale magasiner: Religionsfrihed
8. Filmen "Om guder og mænd" af Xavier Beauvois fra 2010

Materialet kan frit benyttes til undervisning og er tilgængeligt via hjemmesiden www.kirke-skole.dk og øvrige skoletjenesters hjemmesider tilsluttet "Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester".

Materialet må kun bruges i undervisningsøjemed og må ikke videreformidles i anden form end ved at downloade fra ovenstående hjemmesider. Materialet vil løbende blive opdateret og rettet for fejl og skævheder. Vi tager gerne imod forslag til forbedringer på: skoletjeneste@gmail.com.

Undervisningsmaterialet *Religionsfrihed* blev udviklet i første runde i skoleåret 2014/2015 til brug for folkeskolens ældste klassetrin i et samarbejde med netavisen Sameksistens ved redaktør Bent Dahl Jensen og lærer Mogens Kristensen, Lundtofte skole. I skoleåret 2015/2016 er materialet nyskrevet og fagligt udvidet, og det nu retter sig såvel imod de ældste elever i folkeskolen som mod gymnasiet.

En særlig tak til seniorforsker Marie Juul Petersen, Dansk Institut for Menneskerettigheder, for kritik og konstruktive forslag til Undervisningshæfte I og II. Redaktør Bent Dahl Jensen fra netavisen Sameksistens har gennem hele forløbet været en væsentlig samarbejdspartner og netavisen Sameksistens er i kraft af dens politiske og religiøse uafhængighed væsentlig for materialet saglighed og løbende opdatering. Endvidere har Birger Nygaard fra Folkekirkens Mellemkirkelige Råd bidraget med inspiration og materialer til projektet.

Undervisningshæfte III om "Religioner og livssyn" har været gennemset af repræsentanter fra forskellige religioner. Tak til forfatter og foredragsholder om islam Amina Tønnesen, Henrik Pundik fra Det jødiske Samfund i Danmark og næstformand i Ateistisk selskab Nana Prentø. Desuden tak for kritik og input fra Jonas Adelin Jørgensen og John Rydahl.

Ansvarlig for den foreliggende tekst er alene Folkekirkens Skoletjeneste i Kgs.Lyngby - Rudersdal

Forsidebillede: https://de.wikipedia.org/wiki/Bill_of_Rights

Kilder

Materialets væsentligste kilde er Pew Research Center, som er en amerikansk tænketank, der blev etableret i 2004. Den finansieres af den uafhængige non-profit organisation the Pew Charitable Trusts.

Pew Research Center udarbejder analyser og undersøgelser om medier, religion, racemæssige og sociale forhold mv.

Siden 2007 har Pew Research Center udarbejdet en årlig rapport om begrænsninger af religionsfriheden rundt om i verden, "Religious Restrictions and Hostilities". (Rapporten fra 2015 omfatter 198 lande og selvstyreområder.) Dette projekt finansieres af the Pew Charitable Trusts i samarbejde med the John Templeton Foundation.

Denne årlige rapport tillægges en høj troværdighed, og den citeres ofte, når fx Institut for Menneskerettigheder og andre institutioner og organisationer udtaler sig om emner og spørgsmål vedrørende religionsfrihed.

Den aktuelle udvikling af religionsfriheden i verden, herunder krænkelser af religionsfriheden følges løbende af den uafhængige netavis Sameksistens .dk. Til materialet *Religionsfrihed* har vi valgt Sameksistens.dk som kilde til nyheder og opdaterede informationer; herunder magasinet *Religionsfrihed.nu*, der udgives af Sameksistens.dk.

Indholdsoversigt

	Side
Indledning	5
Religionsfrihedens historie	6
• Styreformer	6
• Formynderstyre	6
• Oplysningstiden	7
• Den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776	8
• Den franske Nationalforsamlings erklæring fra 1789	9
• Den danske Grundlov fra 1849	10
• Hvad siger den danske Grundlov om religion og religionsfrihed?	11
• FNs verdenserklæring om menneskerettigheder fra 1948	13
• FNs konvention om borgerlige og politiske rettigheder fra 1966	14
• Den europæiske menneskerettighedskonvention fra 1950	15
Før religionsfriheden kom til Europa	17
Religiøs ekstremisme i nutiden	19
Religionsfrihed i dag?	21
Folketingets høring om religionsfrihed	22

Religionsfrihed

Indledning

Religionsfrihed er en ret, som det enkelte menneske har. Religionsfriheden hører til blandt de grundlæggende menneskerettigheder. Nogle kalder den endog den væsentligste menneskeret. Religionsfrihed er individets ret til at tro og til ikke at tro. Tro handler om værdier, om meningen med livet og om religiøs praksis.

Religionsfrihed handler ikke kun om den tro, som det enkelte menneske har, men handler også om det enkelte menneskes relationer til andre, der har den samme tro og overbevisning, - eller den stik modsatte overbevisning. Religionsfrihed handler om fællesskab og identitet.

Religionsfrihed handler også om det enkelte menneskes ret til at opdrage sine børn, om at udbrede og arbejde for sin tro og om retten til at kritisere andre religioner og livsanskuelser.

Religionsfriheden indførtes i Danmark med Grundloven i 1849. I Grundloven udtrykkes det enkelte menneskes friheder, rettighed og pligter.

I tiden før Grundloven var det enkelte mennesket ikke *frit*, men grundlæggende underlagt en *myndighed*: husfaderen, herremanden og kongen, og med myndigheden fulgte forpligtelser til at tro og dyrke den af kongen fastsatte religion. I praksis betød dette bl.a., at man skulle være medlem af statskirken og var tvunget til at blive døbt.

Hvad religionsfrihed betyder i dag i praksis opdager vi ofte først, når vi møder mennesker med en anden religion end vores egen. Når vi yderligere bliver naboer, kolleger og klassekammerater, udfordres vi til at gennemtænke vores egen tro og overbevisning, og vi udfordres måske i vores rummelighed overfor andre og nærmer os en dybere forståelse af, hvad religionsfrihed vil sige i et moderne demokrati og i et verdenssamfund, hvor krænkelser af religionsfriheden hører til dagens uorden og fylder i mediebilledet.

Religionsfrihedens historie

Religionsfrihed for det enkelte menneske kom med indførelsen af en ny styreform: demokratiet. Du vil i dette kapitel introduceres til forskellige styreformer, der har domineret i den europæiske historie før religionsfriheden blev en rettighed. Du vil også blive præsenteret for de afgørende dokumenter, der i oplysningstidens ånd formulerer nye syn på mennesket og dets rettigheder: Det er Den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776 og Den franske nationalforsamlings erklæring fra 1789, og senere Den danske grundlov fra 1849. I kølvandet på 2. Verdenskrig følger FN's verdenserklæring om menneskerettigheder fra 1948 og Den europæiske menneskerettighedskonvention fra 1950.

Styreformer

Der findes principielt kun tre forskellige styreformer: *formynderstyre*, *folkestyre* og *anarki*. Betydningen af ordet anarki er *lovløshed* og stammer fra et græsk ord med betydningen "uden styring"¹. Et land kan i en periode miste en fælles styring og ende som et anarki overladt til rebeller, klaner, oprørsgrupper og lokale magthavere.

Formynderstyre indtil 1700-tallet

Et formynderstyre vil sige, at én person eller en lille gruppe har magten til at bestemme over en hel befolkning. - En familie med børn er i grunden også et slags formynderstyre, hvor forældrene bestemmer over børnene, så længe de er umyndige. Når man i Danmark fylder 18, bliver man *myndig* og får juridisk ret til at bestemme selv.

Bortset fra en kortere periode i det antikke Grækenland har verdens lande og kulturer været styret som *formynderstyrer*. Det kaldes fx for enevælde, et despoti eller et diktatur. Formynderstyret kan også bestå af en mindre gruppe, som fx et rigsråd af adelige, en gruppe præster eller en gruppe høvdinge. Et oligarki betyder et *fåmandsvælde*.

Tidligere blev den danske konge kaldt for *landsfader*, og han havde ansvaret for at folket både trivedes og underordnede sig. I perioder var kongen endog enevældig. Det var således kongen, der suverænt bestemte, hvilken religion, der skulle gælde som alles religion i landet. Sådan var det indtil Grundlovens indførelse i 1849. Der var således ikke religionsfrihed, men *religionstvang* i Danmark. Alle skulle gå i kirke og alle skulle lære Luthers Lille Katekismus i skolen. Ligesom tjenestefolk (tyendet) i det enkelte hus var under *husfaderens* myndighed, var hele folket underlagt *kongehusets* myndighed.

Religionsfrihed var kun en rettighed som i enkelte tilfælde var blevet givet til en udsat gruppe, således til jøder og reformerte kirkesamfund.

Hvis du havde spurgt kongen, om ikke dette var magtmisbrug, ville han have svaret noget i retning af, at Gud jo havde givet ham et særligt ansvar for, at det skulle gå folket på bedste måde, og det gjorde det naturligvis kun, hvis han sørgede for, at troen blev udbredt, troet og efterlevet, og ikke ved, at forskellige religioner og frie spekulationer fik frit spil til at forvirre og forføre folk. - Ligesom forældre sætter grænser for hvem, der skal påvirke deres børn, sådan gjorde kongen det også over for sit folk. De fleste var desuden u-uddannede og havde brug for vejledning og *oplysning* fra andre.

¹ Den Store Danske

Oplysningstiden i 1700-tallet ændrede tænkningen

Oplysningstiden repræsenterer et revolutionært tankebrud. Nu handlede det om *oplysning*, så *det enkelte menneske*, individet, kunne blive *myndigt*. Der går en lige linje fra folkets *oplysning* til folkets *medbestemmelse* og frihed fra formyndere, der afgjorde ens tro og tænkning. Det nye frihed i Europa ville først og fremmest sige frihed fra kongens og kirkens formynderi.

I Europa havde 30-årskrigen hærgnet fra 1618-1648. Katolikker og protestanter bekæmpede hinanden på grusomste vis med millioner af døde til følge. Allerede i 1555 i kølvandet på reformationens stridigheder var man i Tyskland² enedes om en vis religionsfrihed for katolikker og protestanter, og dette princip blev stadfæstet ved Den westfalske Fred, som afsluttede 30-årskrigen og fastsatte grænser og betingelser for fred. Nu begyndte en ny epoke i Europa, hvor det enkelte menneske mere og mere frit kunne tilslutte sig enten den katolske eller den protestantiske udgave af kristendommen. Senere fulgte rettigheder til jøder, som i adskillige perioder havde været forfulgt flere steder i Europa og måtte leve uden elementære rettigheder.

Med Den amerikanske Uafhængighedserklæring fra 1776 blev det enkelte menneskes *ukrænkelighed* fastslået og allerede i 1791 i det første tillæg til forfatningen fra 1776 (ved navn "Bill of Rights") blev ukrænkeligheden udtrykt som bl.a. friheden til *religionsudøvelse*.

Den franske Revolution fra 1789 satte ligeledes ord på basale menneskelige friheder og rettigheder. I 1849 nåede den nye åndsfrihed også Danmark med den første Grundlov, og her blev religionsfriheden garanteret, ligesom magten blev delt og den enkelte borger fik retssikkerhed.

Øvelse A

Giv eksempler på lande, som i dag styres af et formynderstyre, et folkestyre og et anarki.

Det tidlige athenske demokrati varede fra ca. 500-300 fvt. og var kun for mænd, der havde aftjent værnepligt. De kunne stemme, når de var over 30. Stemmeretten omfattede ikke kvinder, slaver og fremmede. Demokrati betyder *folkets* (demos) *styre* (kratos). Det var et *direkte* demokrati med håndsoprækning af de fremmødte. Modsat et *repræsentativt* demokrati, som vi kender det i Danmark.

Oplysningstidens mest kendte filosof Immanuel Kant (1724-1804) skrev i sit skrift "Hvad er oplysning?" følgende, som netop tager fat om begrebet myndighed. Tankegangen var revolutionær og udfordrede autoriteterne.

"Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Umyndighed er mangelen på evne til at betjene sig af sin forstand uden en andens ledelse. Selvforskyldt er denne umyndighed, når årsagen til den ikke ligger i forstandens mangler, men i manglende beslutsomhed og mod til at betjene sig af den uden en andens ledelse. Sapere aude! Hav mod til at betjene dig af din egen forstand! er altså oplysningens valgsprog".

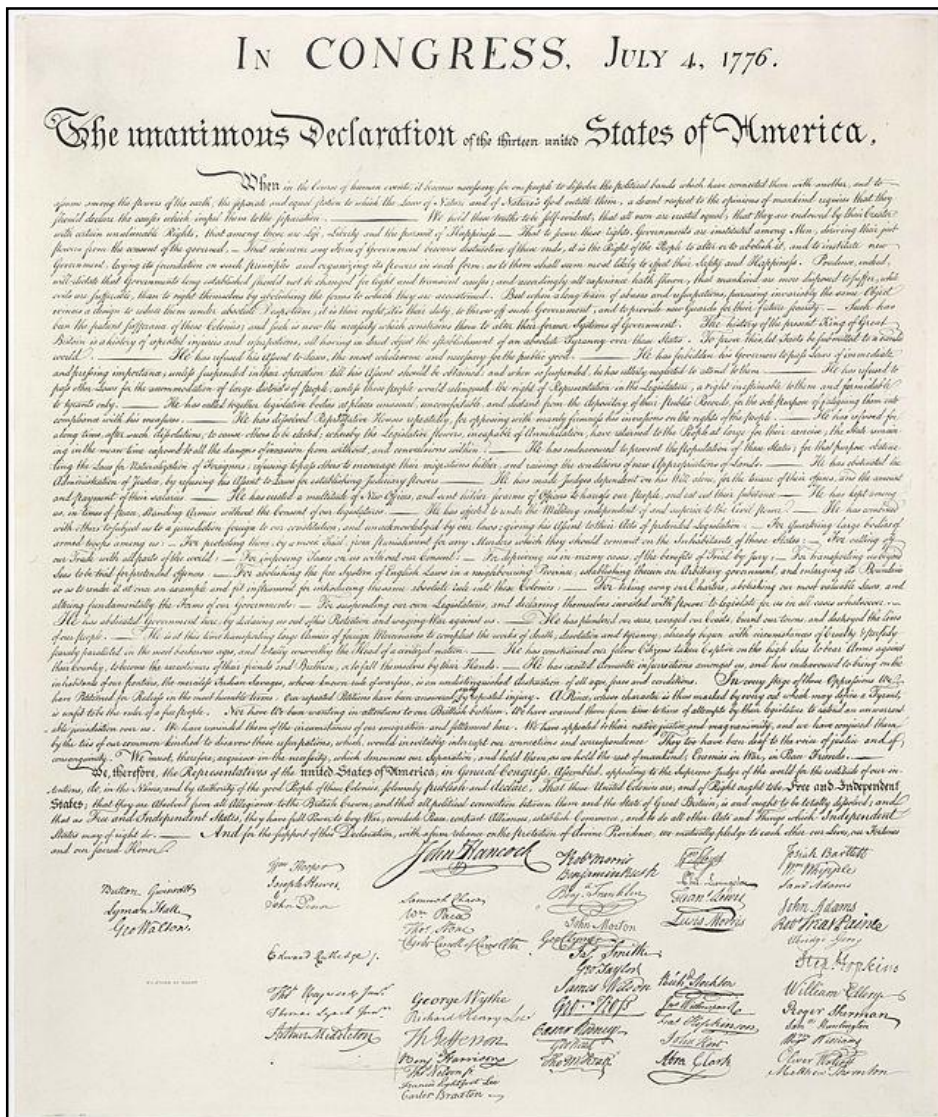
Den amerikanske Uafhængighedserklæring fra 1776

Den amerikanske uafhængighedserklæring er dateret til 4. juli 1776. Dagen er siden blevet USA's nationaldag og er den dag, hvor en række stater erklærede sig uafhængige af Det britiske Imperium. Dokumentet er blevet et forbillede i formuleringer af menneskerettigheder. Især den følgende indledende formulering:

”Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke.”

Bill of Rights

I 1789 vedtog det nye USA ti tillægsartikler til forfatningen, kaldet Bill of Rights. Heri formuleredes for første gang egentlige menneskerettigheder, herunder begrebet *religionsfrihed* sammen med andre grundlæggende begreber: Adskillelse af stat og kirke, meningsfrihed, pressefrihed, forsamlingsfrihed mv.

Den franske Nationalforsamlings erklæring fra 1789

Den 14. juli 1789 indledtes Den franske Revolution med stormen på Bastillen. Revolutionen var et oprør imod enevældens ødselhed og politik. Dagen er fortsat Frankrigs nationaldag. Den 26. august vedtog Frankrigs Nationalforsamling det følgende dokument. De fleste af de 17 artikler gengives her. Det indledende forord er udeladt.

"Derfor erkender og erklærer nationalforsamlingen i det højeste væsens nærværelse og under dettes forsyn følgende rettigheder:

- 1. Menneskene fødes og forbliver lige i rettigheder. Sociale forskelle kan kun begrundes med almenvellet.***
- 2. Formålet for enhver politisk sammenslutning er at bevare de naturlige rettigheder. Disse er friheden, ejendomsretten, sikkerheden og retten til modstand mod undertrykkelse.***
- 3. Friheden består i at kunne gøre det, som ikke skader næsten; brugen af de naturlige rettigheder begrænses kun af, at de andre borgere sikres de samme rettigheder. De grænser kan kun bestemmes ved lov.***
- 4. Grundlaget for al magt hviler hos folket. Ingen stand og ingen person kan udøve nogen autoritet, som ikke udtrykkeligt stammer fra dette.***
- 5. Lovene kan kun forbyde handlinger, der er skadelige for samfundet. Hvad der ikke er forbudt ved lov, kan ikke forhindres, og ingen kan tvinges til at gøre, hvad der ikke er befølet.***
- 6. Loven er udtryk for folkeviljen. Alle borgere har ret til personligt eller ved repræsentanter at bidrage til dens udformning. Den bør være lige for alle, både som beskyttelse og straf. Alle borgere, der er lige for loven, har lige adgang til værdigheder, embeder og offentlige hverv, alt efter deres kvalifikationer og uden andre forskelle end deres dyders og talenter.***
- 10. Ingen skal forulempes for sine meninger – selv religiøse – forudsat at deres tilkendegivelse ikke forstyrrer den offentlige orden.***
- 11. Den frie tanke- og meningstilkendegivelse er en af menneskets dyrebareste rettigheder; enhver kan tale, skrive og trykke frit, men skal ved misbrug af denne frihed stå til ansvar i de tilfælde, loven bestemmer.***
- 12. Sikringen af menneskerettighederne kræver væbnet magt; denne styrke er oprettet til alles fordel og ikke til særlig nytte for den, hvem styrken er betroet.***
- 16. Ethvert samfund, hvor garantien for rettighederne ikke er sikret, og de bestemmende magter ikke er delt, har ingen forfatning.***
- 17. Ejendomsretten er hellig og ukrænkelig; den kan ikke berøves nogen uden at det offentliges vel, lovligt konstateret, tvingende kræver det og på betingelse af en retfærdig og forud aftalt erstatning."***

Øvelse B:

Hvilke punkter har særlig betydning for religionsfriheden?

Foto: Wikipedia

Nye styreformere bredte sig herefter til mange lande i Europa. I England havde man allerede indført en styreform ud fra et parlament. Ordet parlament kommer af det franske ord at *tale* (parle). I et parlament er styringen eller magten baseret på et flertal af parlamentets medlemmer og på, at man taler sammen om lovene og styringen af landet.

De enevældige konger og herskere måtte altså afstå deres magt til *folket*. Formynderstyret brød sammen og erstattedes af et *folkestyre* baseret på alle menneskers lige rettigheder. Én mand og én stemme!

Flere problematikker var snart aktuelle: Skulle stemmeretten gælde både mænd og kvinder, og rig som fattig, og hvor skulle grænsen gå mellem børn, der ikke er myndige, og voksne? Skulle man stille krav til voksne om at kunne læse og skrive, når man nu skulle til at være medbestemmende?

Øvelse C

Diskuter om oplysning er en forudsætning for demokrati? Hvilke krav kan man stille til et menneske, for at det kan forvalte sin demokratiske medindflydelse? Hvad er skolens opgave? Hvilke pligter har individet i et demokrati? Hvordan gør samfundet individet dueligt til at varetage sine pligter?

Den danske Grundlov fra 5. juni 1849

I Danmark fejres Grundloven hvert år den 5. juni. Grundloven er fundamentet for vores daglige liv. Her er din ret og din frihed grundlagt, og tillige dine pligter som samfundsborger.

Grundloven bygger på to afgørende principper: 1) Magtens tredeling (i den *udøvende* magt, den *lovgivende* magt og den *dømmende magt*) og 2) det enkelte menneskes *frihedsrettigheder*. Det vil fx sige religionsfrihed.

Denne første grundlov blev underskrevet af kong Frederik den 7. og vedtaget i Den grundlovgivende Forsamling. Siden er Grundloven blevet ændret på enkelte punkter i 1866, 1915, 1920 og 1953.

Eksempelvis fik kvinder og tyendet (tjenestefolk uden eget hus) først stemmeret i 1915, og i 1953 vedtoges kvindelig arvefølge i kongehuset.

Øvelse D:

Hvilke frihedsrettigheder i det danske samfund kender du til?

Den grundlovgivende forsamling i 1849

Hvad siger Den danske Grundlov om religion og religionsfrihed?

Det følgende er et uddrag fra Den danske Grundlov:

§4. Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

§ 67. Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

§ 68. Ingen er pligtig at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

§ 69. De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov.

§ 70. Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt.

§ 71. Stk. 1. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

§ 77. Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde på ny indføres.

§ 78. Stk. 1. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at danne foreninger i ethvert lovligt øjemed.

§ 79. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnede. Offentlige forsamlings har politiet ret til at overvære. Forsamlings under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.

Bemærk: § 77 er grundlaget for *ytringsfriheden* i Danmark

Øvelse D:

Grundloven taler både om frihedsrettigheder og om begrænsninger af frihederne. Hvorfor det? Hvilke friheder kan ikke være ubegrænsede? - Hvorfor kan de ikke det?

Prøv at formulere et princip for frihedens grænse. Se fx stk. 3 i Den franske Nationalforsamlings erklæring fra 1789.

FNs verdenserklæring om menneskerettigheder fra 1948

Erklæringen om menneskerettigheder søger at samle verdens lande i en fælles forståelse og forpligtelse til at sikre det enkelte menneske elementære rettigheder.

De Forenede Nationer (FN) blev oprettet i kølvandet på 2. Verdenskrig. FN blev stiftet den 24. oktober 1945 af 51 stater. I 1948, hvor "Verdens-erklæringen om menneskerettigheder" blev vedtaget, havde FN 58 medlemsstater. De 48 stemte for erklæringen, 8 undlod at stemme, og to medlemslande var ikke til stede. I dag har FN 193 medlemslande.

I forhold til religionsfriheden er særligt disse artikler i erklæringen væsentlige:

Artikel 1

Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd.

Artikel 2.

Enhver har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i denne erklæring, uden forskelsbehandling af nogen art, f.eks. på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling. Der skal heller ikke gøres nogen forskel på grund af det lands eller områdes jurisdiktionsforhold eller politiske eller internationale stilling, til hvilket en person hører, hvad enten dette område er uafhængigt, under formynderskab eller er et ikke selvstyrende område, eller dets suverænitet på anden måde er begrænset

Artikel 18.

Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed; denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter

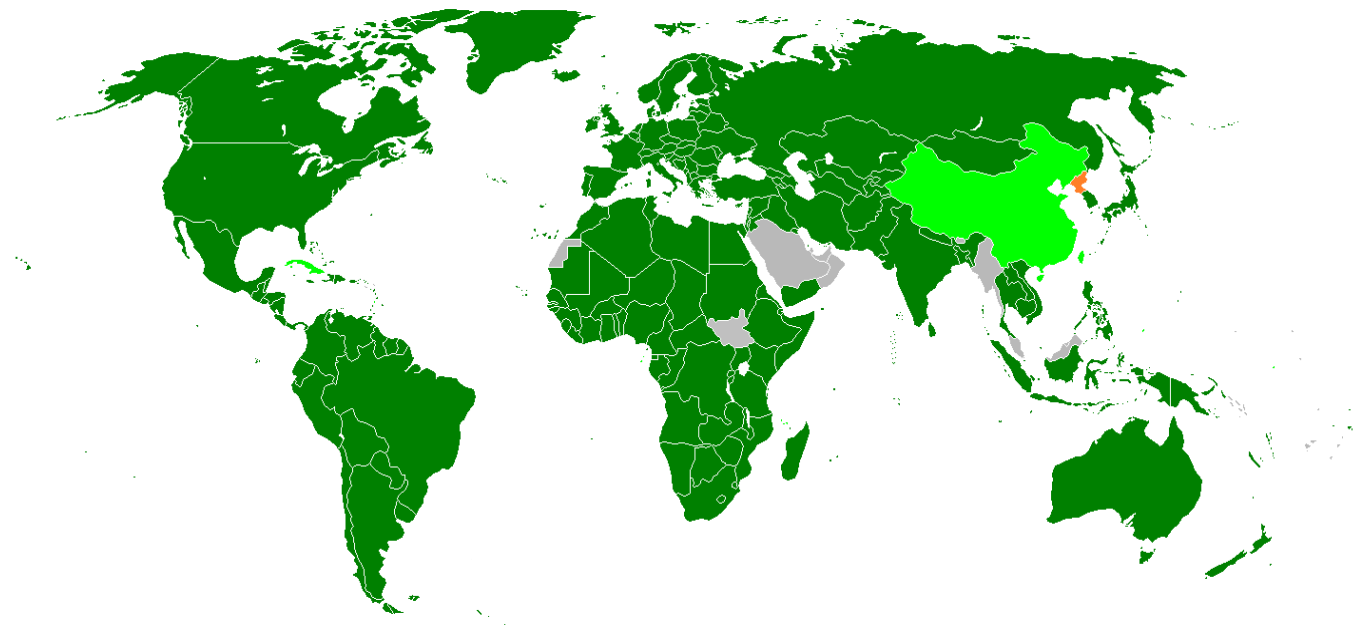
Øvelse E:

- Sammenlign artikel 1 med indledningen til Den amerikanske Uafhængighedserklæring
- Hvad siger artikel 1 om det at være et menneske?
- Hvilke faktorer er årsag til forskelsbehandling mellem mennesker?
- Hvad betyder tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed? Hvad er forskellen på de tre begreber? Prøv at give nogle eksempler.

FNs konvention om borgerlige og politiske rettigheder fra 1966

"FNs verdenserklæring om menneskerettigheder" er, som ordet i selv siger en *erklæring*, men så heller ikke mere. En erklæring kan følges op med en *konvention* og blive til lov og *juridiske* rettigheder i det enkelte land for den enkelte borger.

Ratificeringen af konventionen blev afsluttet i Danmark den 6. januar 1972. Her afleverede Danmark sine dokumenter til FN, der dokumenterede at konventionen var tiltrådt af den danske regering og i overensstemmelse med dansk lov. At *ratificere* betyder at gyldiggøre.

- Mørkegrønne lande: Underskrevet i FN og ratificeret
- Lysegrønne lande: Underskrevet i FN, men ikke ratificeret
- Grå lande: Ikke underskrevet
- Orange: Ønsker at forlade konventionen (Nordkorea)

Artikel 18 om religionsfrihed:

1. Enhver har ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret skal omfatte frihed til at bekende sig til eller antage en religion eller tro efter eget valg samt frihed til, alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at give udtryk for sin religion eller tro ved gudsdyrkelse, udførelse af rituelle handlinger, overholdelse af religiøse sædvaner samt undervisning.

2. Ingen må underkastes tvang, der kan begrænse hans frihed til at bekende sig til eller antage en religion eller tro efter eget valg.

3. Friheden til at give udtryk for en religion eller tro må kun underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed, orden, sundhed eller sædelighed eller andres grundlæggende rettigheder og friheder.

4. De i denne konvention deltagende stater forpligter sig til at respektere forældres og i givet fald værgers frihed til at sikre omsorg for deres børns religionsundervisning og moralske opdragelse i overensstemmelse med deres egen overbevisning.

Den europæiske menneskerettighedskonvention fra 1950

Læg mærke til ordet *konvention*, hvilket vil sige, at denne er juridisk bindende, når et land tiltræder den.

Den europæiske menneskerettighedskonvention indeholder disse 18 paragraffer:

Artikel 1 – Forpligtelse til at respektere menneskerettighederne

Artikel 2 – Ret til livet

Artikel 3 – Forbud mod tortur

Artikel 4 – Forbud mod slaveri

Artikel 5 – Ret til frihed og sikkerhed

- 1.5.1 Frihed

- 1.5.2 Personlig sikkerhed

Artikel 6 – Ret til retfærdig rettergang

Artikel 7 – Ingen straf uden retsregel

- 1.7.1 Ingen straf uden retsregel

- 1.7.2 Forbud mod kriminalisering med tilbagevirkende kraft

Artikel 8 – Ret til respekt for privatliv og familieliv

Artikel 9 – Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed

Artikel 10 – Ytringsfrihed

Artikel 11 – Forsamlings- og foreningsfrihed

Artikel 12 – Ret til at indgå ægteskab

Artikel 13 – Adgang til effektive retsmidler

Artikel 14 – Forbud mod diskriminering

Artikel 15 – Fravigelse af forpligtelser under offentlige faretilstande

Artikel 16 – Indskrænkninger i udlændinges politiske virke

Artikel 17 – Forbud mod misbrug af rettigheder

Artikel 18 – Begrænsninger i brug af indskrænkninger i rettigheder

I forhold til *religionsfrihed* er artikel 9 den centrale artikel.

Artikel 9:

1. Enhver har ret til at tænke frit, til samvittigheds- og religionsfrihed; denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller overbevisning såvel som frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller overbevisning gennem gudstjeneste, undervisning, religiøse skikke og overholdelse af rituelle forskrifter.

2. Frihed til at lægge sin religion eller overbevisning for dagen skal kun kunne underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige sikkerhed, for at beskytte offentlig orden, sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed.

Læg mærke til, at der er tale om en dobbelthed: frihed *og* begrænsninger. På den ene side har det enkelte menneske en *ret til* tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed, som gælder uden forbehold og indskrænkning. På den anden side er der tale om visse *begrænsninger* af *udøvelsen* af religionsfriheden.

Udøvelsen er naturligt begrænset af hensyn til andres ret og frihed. - Du kan sikkert godt få lov til at stå midt på Rådhuspladsen og udbrede din religion. Men ikke hver dag og hele dagen. Andre skal også have lov til at stå der. – Man skal i øvrigt indhente en tilladelse til at holde møde eller demonstrere på offentlige steder.

EU

Rådet for Den Europæiske Union vedtog den 24. juni 2013 "EU's retningslinjer om fremme og beskyttelse af religions- og trosfrihed".

Du kan læse dokumentet i sin fulde ordlyd ved at linke:

<http://kirke-skole.dk/emner-og-temaer/religionsfrihed.html>

Menneskerettighederne og religionerne

Erklæringerne og konventionerne om menneskerettighederne er ikke skrevet ud fra én bestemt religions synspunkter. Menneskerettighederne bygger på et alment humanistisk grundlag, og de fleste religioner kan genkende sig selv i mange væsentlige dele af menneskerettighederne. Det samme kan de fleste ikke-religiøse livsanskuelser. Grundlaget er udtrykt meget klart i artikel 1 i FNs verdenserklæring:

Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd.

Før religionsfriheden kom til Europa

Oplysningstidens revolution af tænkningen om menneskerettigheder og religionsfrihed betød en gennemgribende forandring af den europæiske kulturs historie, som den havde været i århundrede. I det forrige kapitel har du fået indblik i, hvordan menneskets rettigheder med tilblivelsen af centrale lovtekster gennem tiden er blevet sikret. Det er med andre ord rettigheder, mennesker har skulle kæmpe for og som ikke er selvfølgeligheder. Og det er rettigheder, som heller ikke er gældende eller overholdes alle steder i verden i vores tid. I dette kapitel vil du gennem nedslag i historien få kastet lys over, hvordan menneskerettigheder ikke har været en selvfølge under formynderstyre i vores egen – og i høj grad den kristne kulturs historie. Herefter gives der eksempler på, hvordan forskellige former for ekstremisme – både politisk og religiøs – er med til at krænke religionsfriheden i vores tid.

År 30-313 Kristendomsforfølgelse i Romerriget

Fra omkring år 50 begyndte kristendommen at vokse og spredes i Romerriget. I begyndelsen blev de, der senere blev kaldt kristne, anset for at være en jødisk sekt. Romerriget var præget af stor religiøs mangfoldighed og de kristnes religion har på flere måder lignet mysteriereligionerne.

I løbet af den 1. århundrede blev kristendommen forbudt og herfra stammer de mange beretninger om kristne martyrer. Kristendomsforfølgelsernes intensitet var i høj grad afhængigt af, hvor meget kejseren krævede den religiøse kult omkring sig selv overholdt. De kristne anså kejserkulten for at være afgudsdyrkelse, og nægtede at ære kejseren, som var han guddommelig.

(Læs mere her: https://da.wikipedia.org/wiki/Romersk_religion)

År 313 Kristendommen bliver tilladt i Romerriget

Kejser Konstantin, som grundlagde Konstantinopel som kejserby i øst, tillod kristendommen i år 313.

År 380 Kristendommen bliver Romerrigets statsreligion

Kejser Theodosius den Store, der var den sidste fælles kejser i Romerriget, gjorde i 380 kristendommen til den eneste tilladte religion. Alle skulle herefter være kristne, og ikke-kristne templer blev lukkede.

Kirken i Europa vokser i magt og udøver tankekontrol op gennem Middelalderen

Paven og den tysk-romerske kejser var op igennem Middelalderen Europas mægtigste, og de to stredes om magten. Begge havde tillige våbenmagt grundet på en antagelse om, at Gud havde givet kirken/paven to sværd, ordets sværd (kampen for sandheden), og et fysisk sværd (våbenmagt), som den verdslige øvrighed (kejseren) ifølge kirken skulle føre på kirkens vegne.

I 1099 tog pave Urban II den skæbnsvangre beslutning at kalde Europas kristne til *korstog* for at befri Jerusalem. Magtmidlerne blev ekstreme med løfte om aflad for straf i skærsilden for de deltagende korsfarere. De følgende tre århundreder stod i høj grad i korstogenes tegn i Europa.

I kølvandet på korstogene drog nogle korsfarere også på kristningstogter, bl.a. i østersøområdet, og herfra stammer også sagnet om Dannebro, som faldt fra himlen i Talinn i 1219. Der var i høj grad tale om tvangskristning med trussel om død som alternativ.

I 1231 oprettede kirken *inkvisitionen*, der var en domstol, der skulle bekæmpe *kætteri*, som vil sige afvigelse fra kirkens vedtagne læresætninger (dogmer). Særlig kendt er forfølgelsen af katharerne (albigenserne) i

Frankrig omkring især Languedoc. Katharerne var den direkte årsag til oprettelsen af inkvisitionen. (Det danske ord kætter kommer fra ordet *kathar*³). Tusinder blev slået ihjel i denne religiøst motiverede udrensning.

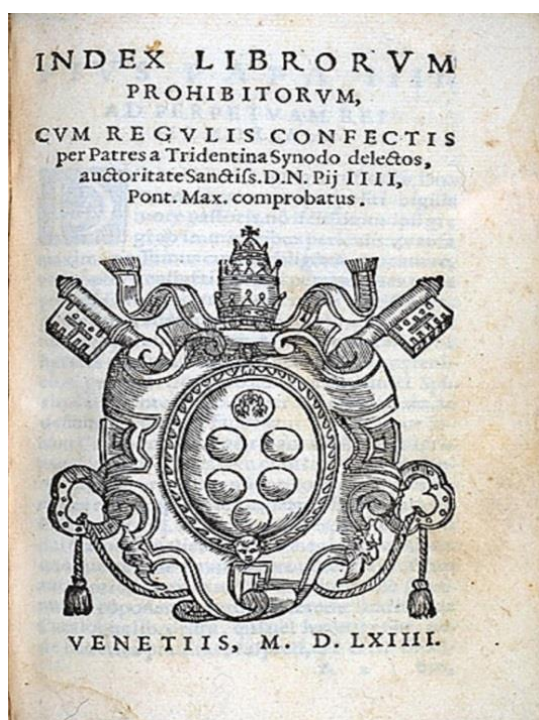
Inkvisitionen kunne dømme kættere til at blive brændt på bålet, og gjorde det. Det var dog langt fra det almindelige. Inkvisitionens domstole bliver af den nyere historieforskning anset for at være mildere og mere retfærdig i sine domme end datidens verdslige domstole. Men inkvisitionen er i sit væsen det modsatte af *religionsfrihed*, og dette viser os, hvor langt tankegangen tidligere i Europas historie har været fra, at give det enkelte menneske tros- og religionsfrihed. Man var under formynderere.

Bemærk: Inkvisitionens domme og afbrænding af kættere må ikke forveksles med de senere hekseforfølgelser, som først fandt sted fra sidst i 1400-tallet og i øvrigt mest voldsomt i Nordeuropa. I Danmark kulminerende hekseafbrændingerne under Christian den IV. (Ca. 50.000 hekse blev brændt i Europa, heraf ca. 1000 i Danmark/Norge).

Inkvisitionen anvendte ligeledes *censur*, idet der oprettedes en liste med forbudte skrifter (Index librorum prohibitorum). Her står navne som fx Kopernikus, Galilæi, Giordano Bruno, Luther, Voltaire, Immanuel Kant og Karl Marx.

Læs mere på disse links:

- http://www.denstoredanske.dk/Livsstil_sport_og_fritid/Folketro_og_folkemindevidenskab/inkvisitionen
- http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Frankrig/Frankrig_0843-1328/katharer
- <https://da.wikipedia.org/wiki/Katharisme>
- <http://www.kristendom.dk/store-k%C3%A6ttere/katharerne-en-torn-i-%C3%B8jet-p%C3%A5-den-katolske-kirke>
- https://da.wikipedia.org/wiki/Index_librorum_prohibitorum

³ Den Store Danske. Se *kathar*.

Religiøs ekstremisme i nutiden

Ekstremisme kan både være politisk og religiøs. Ofte begge dele. Religiøs ekstremisme er en væsentlig årsag til krænkelser af religionsfriheden.

Dette afsnit handler det først og fremmest om religiøs ekstremisme.

Det er vanskeligt at definere religiøs ekstremisme. Man kan nævne nogle kendetegn:

- Ekstremisme er en kamp for en sag, som anses for nødvendig at kæmpe
- En religiøs ide fortolkes til det yderste
- Ekstremister er uimodtagelige for modargumenter
- Ekstremister er intolerante overfor andres synspunkter

Ekstreme religiøse grupper kan opstå indenfor alle religioner. I ekstremisters øjne må der kæmpes en kamp imod uretfærdighed. Kampen føres ofte med en karismatisk leder i spidsen. Gennem propaganda tiltrækkes ofte marginaliserede grupper i samfundet.

Radikalisering vil sige, at man ændrer holdning og adfærd i retning af det yderliggående og ekstreme.

Ekstremister kan være både voldelige og ikke-voldelige. Den yderste form for voldelig ekstremisme er anvendelse af terror, som er ødelæggelse og drab mod tilfældige mennesker for derved at skabe frygt.

Religiøs *fundamentalisme* er ikke det samme som ekstremisme. Ordet bruges ofte misvisende. Religiøs fundamentalisme handler først og fremmest om den status, som religionernes *helligskrifter* har. En fundamentalist anser sin religions helligskrift for at være ufejlbarlig, uforanderlig sand og eneste gyldige norm. Menneskerettighederne kan derfor aldrig være forpligtende for en fundamentalist. Kun helligskriftet er forpligtende norm.

Læs mere om definitionen af ekstremisme: <http://www.ekstremisme.dk/hvad-er-ekstremisme/>

Eksempler på religiøs ekstremisme

De ekstreme grupper ligger langt fra den religiøse main-stream. Disse er netop *yderliggående* eller ekstreme og repræsenterer ikke religionerne i almindelighed, men de fylder ofte det meste af medie billedet af religionen, fordi deres krænkelser af menneskerettighederne, herunder af religionsfriheden, er så grove.

Kristen ekstremisme

- I USA har kristne abortmodstandere angrebet abortklinikker og udført drab på læger, der udførte abort
- Nordmanden Anders Behring Breivik, der i 2011 stod bag et bombeangreb i Oslo og massakren på øen Utøya, betegnede sig selv som en moderne korsfarer
- Kristne i Den Centralafrikanske Republik har i 2015 tvunget hjemvendte muslimer til at konvertere

Jødisk religiøs ekstremisme

- Ultraortodokse jødiske bosætteres angreb på palæstinensere på Vestbredden

Buddhistisk ekstremisme

- I Myanmar diskrimineres og forfølges muslimer af en ekstrem buddhistisk munkebevægelse ledet af munken Ashin Wirathu
- På Sri Lanka står ekstreme buddhister bag hadforbrydelser mod muslimer

Hinduistisk ekstremisme

- Muslimer og kristne i Indien oplever for øjeblikket overgreb fra grupper fra den hindu-nationalistiske bevægelse Sangh Parivar
- Nationalistiske hinduer dræbte i 2002 flere tusinde muslimer i den indiske delstat Gujarat, afbrændte huse og voldtog kvinder

Muslimsk religiøs ekstremisme

- **Taliban**, som især kendes fra krigen i Afghanistan
- **Al-Qaeda**, kendes fra terrorhandling, særligt 11.9.2001. Lederen hed Osama bin Laden
- **Al-Shabaab** opererer fra det anarkiramte Somalia, og terroriserer i nabolandene med bortførelser. Al-Shabaab er kendt for at dræbe, hvis man ikke på stedet konverterer til deres udgave af Islam
- **Boku Haram**. Opererer fra Nigeria og i Nordafrika og kendes fra bortførelser af børn
- **IS (ISIL, ISIS)**. Dette er den mest omtalte politiske konflikt for øjeblikket. ISIS' mål er oprettelsen af et kalifat, hvor politik og religion er smeltet sammen.

Bag flere af de ekstreme islamiske bevægelser spiller *salafismen* en væsentlig rolle. Mere om salafismen: <https://da.wikipedia.org/wiki/Salafisme>

En beslægtet retning kaldes *wahabisme*. Den er særligt udbredt i Saudi-Arabien, der gennem en målbevidst uddannelsesvirksomhed af sunnimuslimer fra mange lande, har bidraget væsentligt til den radikaliserende af islamiske grupper, som kendetegner nutiden.

<https://da.wikipedia.org/wiki/Wahabisme>

I kortlægningen i 2014 af ekstremistiske og antidemokratiske miljøer i Danmark nævnes ud over højre- og vensterradikale grupper fem islamistiske grupper, der som udgangspunkt er imod vold, men har tilknyttet enkeltpersoner, som er forbundet med vold. Gruppernes navne er: 1) Hizb ut-Tahrir, 2) Kaldet til Islam, 3) Dawah-centret, 4) Dawah-bærerne, 5) Muslimsk Ungdomscenter

Rapporten kan downloades fra: <http://sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4425&PID=9267>

Islamisk Stats flag

Religionsfrihed i dag?

Den internationale engelske organization "All Party Parliamentary Group for International Freedom of Religion or Belief" (Appg) beskriver religionsfriheden i verden I dag således:

There has been a dramatic increase in religious persecution worldwide in the past six years. 5.3 billion people (76% of the world's population) live in countries with a high or very high level of restrictions on religion. An official US government report states "religious freedom abuses occur daily around the world for people of all faiths and none."

A 2014 study by the Pew Research Center examined the years 2007-12 and concluded that religious hostilities had increased in every major region of the world except the Americas. The sharpest increase was in the Middle East and North Africa, impacted by the Arab Spring.

- 29% of all countries had a high or very high level of government restrictions
- 39% of countries had seen violence, or the threat of violence, used to compel people to adhere to religious norms
- 32% of countries experienced harassment of women over religious dress
- 25% of countries witnessed mob violence related to religion
- 20% of countries experienced religion-related terrorist violence.

The study also reported an increase in the level of harassment or intimidation of particular religious groups. Two of the seven major religious groups monitored by the study – Muslims and Jews – experienced six-year highs in the number of countries in which they were harassed by national, provincial or local governments, or by individuals or groups in society. As in previous years, Christians and Muslims – who together make up more than half of the global population – were harassed in the largest number of countries (110 and 109, respectively).

Kilde: <https://freedomdeclared.org/facts/>

Se verdenskort over myndighedernes/statsmagtens restriktioner af religionsfriheden Udarbejdet af Pew Research Center

http://www.pewforum.org/2015/02/26/religious-hostilities/restrictions2015-graphics_grimap640px/

Bemærk: Pew Reseach Centers vurdering af Danmark:

De danske myndigheder kategoriseres i gruppe 2, hvor gruppe 1 står for *lav* grad af restriktioner, 2 for *moderate* restriktioner, 3 for *høj grad* for restriktioner, 4 for *meget høj grad* af restriktioner fra statsmagtens side i forhold til religionsfriheden.

Folketingets høring

om religionsfrihed og forfulgte kristne 12. nov. 2014

Høringen blev ledet af formanden for udenrigspolitisk nævn, tidl. udenrigsminister Per Stig Møller.

Det indledende foredrag er ved direktør for Dansk Institut for Menneskerettigheder, Jonas Christoffersen, og giver et overblik over religionsfrihed og situationen i verden. Foredraget er letforståeligt.

Videoen nedenfor indledes med dette foredrag, som varer 13 minutter.

Link til høringen:

<http://www.ft.dk/webtv/video/20131/uru/tv.2480.aspx?from=08-11-2014&to=14-11-2014&selectedMeetingType=&committee=-1&as=1#player>

Oversigt over Jonas Christoffersens indledende foredrag (varighed 13 minutter):

- Hvad er religionsfrihed?
- Forskellige slags krænkelser af religionsfriheden
- Statistiske oplysningen fra PEW Research Center
- Eksempler på væsentligste nutidige forfølgelser
- Eksempler på diskrimination
- Konsekvenser for et land ved krænkelser af religionsfriheden
- Hvilke muligheder findes der for at ændre forholdene i et givent land?
- Hvad er de største problemstillinger?

Det efterfølgende foredrag ved prof. Lisbeth Christoffersen indeholder et overblik over forfølgelser imod forskellige religiøse grupper.